

Zpřístupnění fondu Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě

Monika Sedláková

Nejvyšším představitelem protektorátní okupační správy se podle výnosu Adolfa Hitlera ze 16. března 1939 stal říšský protektor v Čechách a na Moravě, jímž byl jmenován Konstantin von Neurath. Druhým nejvlivnějším mužem protektorátu byl sudetský Němec Karl Hermann Frank, jež zastával funkci státního tajemníka u říšského protektora a zároveň funkci vyššího velitele SS a policie pro Čechy a Moravu. Základní organizační strukturu Úřadu říšského protektora v Čechách a na Moravě (dále jen ÚŘP) zveřejnilo až nařízení říšského protektora z 18. září 1940.

Na podzim 1941 byl K. von Neurath na Hitlerův příkaz nahrazen Reinhardem Heydrichem jako zastupujícím říšským protektorem. S jeho příchodem do protektorátu souvisí nejen zavedení tzv. prvního stanného práva, ale také reforma protektorátní správy na počátku roku 1942. Po úspěšném atentátu na R. Heydricha v květnu 1942, byl novým zastupujícím říšským protektorem jmenován Kurt Daluege. V srpnu 1943 ustanovil A. Hitler funkci německého státního ministra pro Čechy a Moravu, kterou měl být nadále úředně označován státní tajemník u říšského protektora K. H. Frank. Nejvyšším okupačním úřadem se stalo Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu (dále jen NSM).

Spisy kanceláře státního tajemníka u říšského protektora, která je většinovým původcem archivního fondu Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě, nalezené nedaleko Štěchovic, získala do své správy krátce po skončení druhé světové války Státní bezpečnost obdobně jako spisy NSM. Tyto materiály se staly součástí tzv. Studijního ústavu Ministerstva vnitra, čemuž odpovídá i způsob jejich pozdějšího uspořádání. Na konci roku 1952 byl z písemností kanceláře státního tajemníka vytvořen fond označený číslem 109 a pojmenovaný Státní tajemník při říšském protektoru. Materiály rozčleněné do jednotlivých složek označených signaturami představovaly pestrou směs dokumentů bez jakékoliv souvislosti. Osobní jména vyskytující se v dokumentech byla zařazena do rozsáhlého osobního rejstříku – jmenné kartotéky, sloužící ke všem fondům studijního ústavu.

Dodatečně byly k fondu přiřazeny další skupiny archiválií, které tam provenienčně nepatří. Jde zejména o písemnosti týkající se slovenského generálního konzulátu v Praze a záležitostí Slovenska v letech 1938 až 1944, dále o dokumenty vztahující se k poválečnému trestnímu stíhání K. H. Franka, či k organizačnímu členění Magistrátu hl. města Prahy zřejmě z let 1939 až 1945.

Na podzim 1988 předalo Federální ministerstvo vnitra fond Státní tajemník při říšském protektoru do Státního ústředního archivu v Praze, kde byl připojen k fondu Úřad říšského protektora, později jako jeho fondová část pod názvem Úřad říšského protektora – Státní tajemník u říšského protektora. Vzhledem k trvajícím využívání osobní kartotéky bývalého studijního ústavu pro úřední i badatelské účely zde bylo v roce 2006 přistoupeno k zinventarizování fondu podle jeho stávající struktury stejně jako v případě fondu NSM (inventář dokončen v r. 2005).

Fond Státní tajemník u říšského protektora v Čechách a na Moravě představuje důležitý pramen pro výzkum dějin protektorátu, zejména od jeho vzniku do srpna 1943. Obsahuje ale i část písemností z pozdějšího období německé okupace pocházející zřejmě ze spisovny německého státního ministerstva. Materiály fondu je možné rozdělit do několika tematických okruhů, přestože se tak pohromadě nevyskytují. Za zmínku stojí např. problematika protektorátní správy, a to jak z organizačního, tak personálního hlediska, dále organizace ozbrojených složek v protektorátu, včetně budování vojenských cvičišť SS i wehrmachtu, činnost a pronásledování domácího i zahraničního odboje, nevyjímaje atentát na R. Heydricha, protektorátní hospodářství, silniční a železniční doprava, tábory pro ozdravné pobyty německých dětí v protektorátu (KLV - Kinderlandverschickung), tisková cenzura

v protektorátu a působení filiálky berlínského nakladatelství Volk und Reich v Praze a mnoho dalších.

Součástí přílohy ke zprávě jsou vedle hesláře původních názvů institucí a dalších termínů s jejich českým překladem i fotografické reprodukce některých dokumentů uložených ve fondu.